

О ПОЛОЖАЈУ
ЖЕНЕ У БРАКУ

ЛЕБРОУ

ПРЕРАДИЛА С НЕМАЧКОГ

Љ.

P-08

О ПОЛОЖАЈУ

ЖЕНЕ У БРАКУ

НЕКОЛИКО ПРАВИЛА

О ДУШЕВНИМ И МОРАЛНИМ ДУЖНОСТИМА
ЖЕНЕ У БРАКУ.

ПРЕРАДИЛА С НЕМАЧКОГ

Љ.

БЕОГРАД

ИТАМПАНО У ШТАМПАРИЈИ СВЕТОЗАРА НИКОЛИЋА
1894.

№ 4. 528

Д Д Д

М О Т О :

ОД СВЕСНОГ ИСПУЊАВАЊА ДУЖНОСТИ ЗАВИСИ ПРАВО ЖЕНЕ У БРАКУ

САДРЖАЈ

Предговор	
Увод	СТР. 1
О васпитању женскиња за брак — Народно о- бразовање у духу времена и наших прилика. — Фи- зично васпитање. — О потреби приватних школа. (ин- терната). — Да ли је сувремено за наше прилике ва- спитање по страним заводима.	

ПРВА ГЛАВА

О браку	СТР. 5
Брак са хришћанског гледишта. — Брак код класи- чних народа: Грка, Римљана, Јевреја и Мухамеда- наца. — Брак код Хришћана: Германа и Франака. — Садашњи положај брака.	

ДРУГА ГЛАВА

Интелектуално и морално васпитање удаваче	СТР. 17
Газдинство. — Домаћи рад. — Распикућство. — Да ли се девојка може васпитати сама за брак? — О заручењу. Љубав. — Морално васпитање девојке.	

ТРЕЋА ГЛАВА

Душевне особине женскиња и њихова практична примена у браку	СТР. 27
--	---------

Душевна дијета. — Тешкоће у браку. — Брак са финансијског гледишта. — Срећа у браку. — Душевно елементи женскиња: Допадљивост. — Стидљивост. — Самовоља. — Будљивост. — Карактеристика женскиња у љубави. — Сентименталност. — Материнска љубав. — Духовна осетљивост. — кокетерија. — Осетљивост. — Утицај лепоте на душевни живот женскиња. — Идеал брака. — Вештина познавања карактера код женскиња. — Каква треба да је девојка да заслужи избор паметног младића. — Неколико правила за мужа и жену у браку. — Особине жена у старости. — Душевна дијета старије жене.

Закључак стр. 67

ПРЕДГОВОР

Издавајући ову књигу, намера ми је да обратим пажњу нашем женскињу на овај правац васпитања одраслих девојака, који је нашим приликама потребан.

Ослањајући се на начела о васпитању женскиња једног између најбољих немачких научењака и на своје сопствено искуство, трудила сам се да будем што јаснија, и да, у *најкраћим потезима*, обележим дужности жене у браку и особине које ју у томе могу потпомоћи.

Дела те врсте код нас су ретка. Овом књигом и преводима мојим, који ће се у три књиге штампати у скоро, под називом: *Душевно васпитање, Мати као васпитачица и Домаћа хигијена* иде се на то, да се попуни та празнина у нашој литератури. Надам се да ће наш женски свет радо предусрести овај мој покушај.

Београд 1894

Љ.

У В О Д

Ступањем у брак жена има да испуни дужност супруге, домаћице и матере. А како ће одговорити својој дужности ако није за свој *прави позив* васпитана, ни физично ни морално спремна? У кући и у школи учи се познавању целог света, а врло мало познавању саме себе; учи се претензијама на *права*, која она као члан друштва треба да ужива, а не условима који јој дају права на те претензије. Неспремна, баца се „на срећу“ у брачни живот, који је обвезује дужностима супруге, домаћице и матере, и од ње ишчекује физичне и интелектуалне способности.

Од свесног испуњавања ових дужности зависи и *право* жене у браку и у друштву, а где испуњавање ових дужности недостаје, раније или касније, уништава се брачна срећа.

Често се чује: „дужности супруге, домаћице и матере уче се практично у браку, па зашто да се спрема девојка за појединости, од којих би се узнемирила и застидела!“ — Ово могу рећи

само неразумне матере, које и јесу узрок да често, природом обдарена деца, падају као жртва материнске неразборитости.

Зар је могуће друкчије до лакоисленим назвати некога, ко се, без тачног познавања своје дужности, ода некоме позиву! — Само ретким изузетком, особитим даром, стављајући своју срећу на коцку, понеки су у стању, да дочекају сретан исход хазардно започетог предузећа.

Данашњим васпитањем женскиња постизава се много, само не оно, што је најпотребније. Школа нам казује како се земља око сунца окреће, а не како жена треба да се окрене у кући у тешким, неподвиженим приликама. Женскиње се уче познавању којекаквих животињица, које и не живе у нашој отаџбини, а не *тачно* познавању и неговању свога тела.

Без тачног познавања домаће хигијене у брачном животу, без здравог тела, ни најобразованији дух, није друго до богаљ, који је на штету себи, породици и држави.

Не познавајући брачну дијету, и најздравије женскиње постану слабе, а тиме служе на штету породици и држави, доносећи на свет нездрав подмладак. — Понеке се мајке стиде својој зарученој кћери *говорити* о ономе, што јој у браку предстоји, а не стиде се дати јој рђав пример у другом. Обично се вели: „Де-

војка ће и сама о томе размишљати.“ — Остављајући девојку њеној уобразиљи о томе, грешите се, јер је штетно по здравље и душу.

Упоредо с образовањем у школи треба образовати, женско као и мушко, љубави и пожртвовању за отаџбину. Ми, Срби, треба да се одликујемо у томе од других народа, јер нам је и потребније, као младом народу, а и због географског положаја наше отаџбине.

Кад мајка не васпита сина као Србина, као патриоту, ретко ће га ко други моћи васпитати. А како мајка може васпитати ако не да примера? Треба и сама да се одрекне свега туђинског, и да на уштрб моди помаже нашу индустрију.

Кад највећи државник, као и најнезнатнији грађанин, не нађе преко дан неколико сретних тренутака у кругу породице, чија је душа жена, кад га жена у тренуцима кад треба да се материјално за отаџбину жртвује, паметним газдинством не потпомогне, и највећи ће патриотизам мужев подлећи.

За то је жена важна чињеница и по народно благостање.

Идеални позив жене у друштву тешко је остварити, али што је тежа дужност, тим већа морална награда.

После школских наука мајка треба да учи одраслију девојку дужностима у брачном животу. Основа је томе образовању: познавање себе т. ј. природе, и употреба душевних особина.

Један поглед на нашу књижевност, па ћемо увидети недостатак у погледу на физично, душевно, домаће и народно образовање.

Има доста превода пикантних страних романа, а ко је томе крив? — Тога има и код осталих народа, али ми се не смемо у томе на њих угледати.

Чим би сав наш женски свет увидео недостатак у своме васпитању, учинио би највећи корак у васпитању.

Кад би у државним и приватним школама деца заиста добијала добро васпитање, не би дотле од тог васпитања било стварне користи, док мајке не учине онај корак и потраже помоћи у доброј књижевности.

Има физично слабије деце, или имућнијих родитеља који хоће да им се деца приватно васпитају, зато осим добрих државних школа, потребне су и приватне школе. Данашње приватне школе у Србији *нису сувремене, зато нису корисне*, зато би требало заменити их са, једним великим интернатом, у коме би се предавало по *сталном, за наше прилике удешеном програму*, како се деца не би више шиљала на васпитање по аустријским паланкама.

Да ли је било *već* потребно, за *наше* прилике, васпитање по овдашњим и страним приватним заводима, учење само страних језика, гласовира и лукеузних женских радова, расправљање тог питања далеко би нас одвело од предмета ове књиге. Могу само рећи: упоређење данашњих, модерно васпитаних домаћица, са домаћицом пре 15 година изазвало би само уздах за оним златним, *старим* временом!

ПРВА ГЛАВА

О Б Р А К У

Да је положај жене у браку важан, да се за то треба нарочито спремати, учи нас свакодневно искуство.

Где породични живот куња, ту држава не цвета, а појединац трпи.

Брак није само погодба (*convention*), а није ни правило за јавни живот и ред, него са хришћанског гледишта признати услов за одржање човечанства. Али брак не служи само одржању човечанства, него је веза двају бића двојаког рода, како би, симпатијом удружени, у земаљ-

ским и духовним потребама, једно другим потпомогнути, могли не само одржати човечанство, него га физично и морално образовати.

Из овог узрока брак је извор свих узвишених врлина: љубави, поверења, пожртвовања, сузбијања себичности, рада за добро другог и благости. Брак везује човека за живот, човечанство и његов културни позив.

Брак даје човеку највеће радости, али га и оптерећује пријатним и тешким дужностима. Брак води човека најпаметнијем начину живота. Небрачан живот доводи човека до моралне пропасти, понижава га до животиње, која такође ствара а не брине се о створеном. Дете, које није уживало материнску и очинску љубав, које се не сматра као носилац очинске и материнске части, остаје без осећања и љубави.

Не само да је интересантно, већ и важно за образовану женскињу, да познаје положај жене у браку, у разним културним епохама.

Бацимо летимичан поглед на класичне, најпознатије народе, Грке и Римљане, на једнобожце Јевреје и Мухамеданце, па и на Хришћане.

Отимање девојке био је обичај ступања у брак, као символ женске немоћности. И ако је каснија цивилизација тај поступак осуђивала и забрањивала, Плутарх прича о Шпартанцима,

да, кад отац одобри брак, девојка је прибегавала домаћем олтару, одакле су је привидном силом одводили младожењиној кући.

Као и на истоку, отац је и у Грчкој бирао сугругу своме сину. Родитељи су своју кћер богато опремали, а по неки пут је само јунаштвом или славним делима младић могао задобити понеку девојку.

Код Грка је за дуго био могућан брак између најкрвнијих рођака.

Племенитији Грци увиђали су већ потребу брачне љубави и нежности. Омир наводи такве примере између Хектора и Андромахе,¹⁾ Улиса и Пенелопе?²⁾

¹⁾ Андромаха је била жена славног тројанског јунака Хектора. Њен расанак с Хектором кад је полазио у рат с Грцима, који су били опколили Троју, био туговање за Хектором кад је погинуо, Омир је дивно описао у Илијади.

²⁾ Пенелопа је била жена храброг и мудрог краља Улиса, рођена Шпартанка. Док је се њен муж борио у рату око Троје, а затим путовао, она је имала много просилаца, који су је уверавали да јој је муж погинуо, али се она није могла решити да пође за којег.

Под изговором, док не отка покров своме свекру, да не може да се наново уда, она је чекала Улиса.

Онога дана кад је двршила платно, кад је се морала решити, — Улис се је врати.

Из потребе те љубави, појави се једнобрачни живот, који уведе први атински краљ Цекроп, и од тада постаде једноженство обичај, и ако је и после било изузетака.

Шпартанци су сматрали брак као светињу, а браколомство као највећу срамоту.

Али брак још није био самосталан, него је био државно средство. Девојке су се пред младићима телесно веџбале, како би што снажније биле и држави давале здрав подмладак.

Уздржљивост је била први услов брака, стид и обичај утврђивали су га, а небрачан живот је био нечастан. Повреда брачне верности врло ретка. Али ипак жена не беше постигла свој прави положај; она је била државно оруђе, а неродиља је по закону од мужа растављана. Старац, који имађаше младу жену а желео је имати деце, т. ј. синова, да не би био презрен у држави, могао је допустити жени, без икакве повреде своје части, да буде мати.

Женска соба (*gynäkäum*) била је слободно подражавање источњачког харема.

Друкчије беше код Римљана. И ту су жене становале у нарочитом одељењу куће (*Atrium*) али су биле слободније. Мужу је то одељење служило за примање, и тако је жена стајала у непосредном односу са светом. Римска жена за-

добила је право на управљање кућом, а грчка жена је била у свему без права.

Код Римљана брак није био само држави посвећен, него се је развијао као самосталан начин живота.

Девојачка част била је света, као и брак, а, по закону, отац је могао неверну кћер, као и супруг неверну супругу, убити.

Касније, и ако су дужности римске жене биле ограничене; и ако се жена није још мешала у јавне послове, ипак ју је њен слободан положај доводио у везу с општим животом. Упливом на мужа или сина, жртвом у новцу и накиту, жена је имала удела на добро отаџбине.

Брак је сматран као воља богова, као уједињење божје и човекове воље.

Грчка жена је поступно заузимала свој прави положај. За време цветања грчке цивилизације на брак се гледало с поштовањем. Али с растењем цивилизације, раста је и поквареност, падао је и морал код женскиња. Ипак се Шпартанка није никад понизила. Странкиње или ропкиње било су хетере.*)

Демостен се је отворено изразио, „да се човек жени, да би брачну децу са себи равном добио, и у кући верну чуварку имао, да се ропкиње држе за послугу, а хетере за уживање!“

*) милоснице

А славни ликорезац Праксителес представио је богињу љубави, Афродиту, не као богињу, већ у облику своје сопствене хетере Кратине, како победоносно, смешећи се, гледа озго, на плачну домаћицу.

Касније још је ниже морално опао грчки народ.

Као што је дивљи варварин отимао жену, источњак ју куповао, код Грка и Римљана жена је мужу доносила мираз, а од овог удружења личне имовине, долазила је потреба једноженства и брачног закона.

Код Римљана се је све на праву оснивало, па и брак. Римска жена била је под туторством мужа. Виши Римљани презирали су свако лакостелено ступање у брак, али и развод. Они су само на свечан начин ступали у брак. Затим се развио слободан брак, жена је могла да бира за татора оца или каквог рођака. Муж је, као и отац, имао право да тражи развод брака. У том случају, имање женино припадало је жениној родбини, а не њеној деци.

Најпосле нестане сваког туторства, и жена постане равноправна с мужем. Али римска жена није умела своју слободу и равноправност да употреби на добро брачног живота и отаџбине, већ је прешла границе светих старих обичаја: чедности, брачне верности и побожности.

Несравњено виши положај задобила је жена код Јевреја. Мојсијев закон беше снажна, морална појава на истоку.

Код Јевреја пре Мојсија многоженство беше уобичајено, и касније се је појављивало код краљева и великаша, али, после Мојсијевог закона, није се у народу могло одржати.

Сви њихови законодавци трудили су се да клицу многоженства одма угуше. Не само да је туђа жена била светиња, већ је и за браколоство муж или жена осуђиван да се камењем затрпа. Тако је јеврејска жена задобила веће право од грчке и римске жене, а као мати имала је иста права над децом као и отац. Неки пут призната је као судија или пророк, као што Стари Завет прича о Мирјами, Дебори и др., а као пуноважна управитељка куће, као Сара, Ребека и т. д.

Жена није купована, муж ју је само даривао, брак је сматран као вечан, супруга као „божји дар“, а кад је добра, као „круна мужева“.

Врло је лепа слика брака код Јевреја у браку Ребеке и Исака.

Само у изванредним случајевима могао је наступити развод брака.

Народи, који у коран вероваху, подржавали су многоженство. Али коран је препоручивао највише четири жене, богатијем дозвоља-

ва и робиње држати, али опомиње, да је боље не држати их.

Муж је сматран као Богом претпостављен, већ само за то што он мора да се брине о жени, а жена показује своју врлину послушношћу.

Али пророк учи у корану: да муж треба љубазно са женама да поступа, никако зло да им не чини, јер Бог све види. Да никад не покаже сувише своју наклоност, а ни одвратност, шта више да своје жене држи у незнању о наклоности, како не би, претпостављајући једну другој, увредио их.

Развода може бити само онде, где муж може жени опстанак и даље да обезбеди, и да она као разведена може и даље у мужевој кући живети, ако хоће.

Неверност муж може казнити вечним заточењем, али само по сведочанству четири сведока. Неистинит сведок или тужилац, строго се казни и грађанске части лишава.

Како су дужности спрам жене велике, само богатији су могли више жена држати, а једноженство је у већем делу народа владало. Ретко се више жена на један пут узима, у народу тек кад прва прецвета, јер се на истоку младе удају и брзо прецветају, али старија остаје увек господар у харему.

Ако жена осим свога накита има и приватног имања, она с њим може слободно поступати, и само је њена деца наслеђују.

Умре ли без деце, муж добија само половину жениног имања.

Бацимо летимичан поглед на положај жене код старих Германа и Франака.

Једноженство је било уобичајено, женскиња није имала слободан избор, стајала је под туторством оца или мужа. Мужу није доносила мираз. Муж је морао од оца или татора да купи право, да жену може заступати.

У овој зависности жене од мужа, лежала је драж и благодет женске природе. А удајом без мираза увећавала се лична вредност и заслуга женина.

Куповање жена код Франака брзо је престало, јер је положај жене достојнији постао. Брак је био светиња, развод само због неверства. Од самовоље мужа жену је бранила родбина.

Велика је била казна за браколомство: са ошишаном косом истерана је из куће и на смрт камцијана.

Германи су много веровали у пророчанство жена. Жена и муж били су једна душа, муж је био жени све и сва, за њега је живела, с њим

се борила, а по неки пут у старијим епохама, и жртвовала се на гробу свога мужа.

Хришћанство је брак учврстило, а љубав је изједначила мужа са женом. Скромност и верност красиле су жену. Удварање женама била је дужност племенитих људи.

Хришћанство је преобразило, усавршило незнабожачке обичаје у браку.

Биографија жена од почетка Хришћанства до сада, показује нам доста светлих узора женског карактера.

Садашњим својим положајем муж представља вољу у домаћем животу, жена душу породице. Муж је ауторитет, а жена управа у правном животу брака. Они су двоје, а једно у љубави.

Љубав жене жртвује се за мужа, његова се љубав потчињава жениној љубави, и тако се уједињују снага и благост у хармонији брачног живота.

У хришћанском браку сада муж представља ауторитет, а не силу; жена је домаћица и мати као што ју је природа и одредила. Жена дели судбину и част мужа, њена врлина није закон, него се оснива на карактеру жене.

По данашњем положају жене у друштву, није само празна изрека, кад се каже: „од жена наших зависи наша будућност.“

Племените жене и мајке само су у стању отаџбини племените синове и кћери дати.

Љубав изједначаје у браку власт и потчињеност, љубав и слога осветљују живот и преко раних граница младости, остају и у данима старости, кад лепота и дражи прецветају, у невољи и у болести.

Класични народи нису познавали ову љубав; они су познавали само страст у цвету младости.

Љубав коју племенит човек или жена осећа, преживљује цвет младости, оживљује у деци, бесмртна је.

Љубав к тачном испуњавању свога позива, може женскиње добити само ако се нарочито за то васпита.

Васпитање женскиња за дуго ће још бити далеко од оног правца, који нам вера и патриотизам показују.

Зато има, и биће још дуго, онаквих бракова, који не одговарају своме позиву, где је жена понижена, или где је злоупотребила своју сувишну слободу.

Има примера, као у доба опадања римског царства, где се женскиње стиде бити мајке, или то проклињу, јер их материнска дужност сувише обвезује и смета модерном животу.

Има примера где је чежња за положајем и богатством једини узрок ступању у брак, са једва познатим човеком, а последице: разочарања у сваком погледу, чему често следује браколомство.

Кад би женскиње биле озбиљније у свом избору, кад би их мање руководила сујета за положајем, људи би и сами увидели, да треба у нечем да се поправе. Тада би обострана вредност била стварнија.

Положај не прави човека бољим него што је, има богатих људи, има их и са неколико диплома, а ни срца ни карактера по неки пут немају. А томе је узрок рђав основ њиховог карактера, т. ј. домаће и народно васпитање.

О најглавнијем фактору среће човечије, о добром *физичном васпитању*, које је мајка дужна дати својој деци у потпуном смислу, нека стручњаци даду што пре опширна упуства. Паметна се женскиња неће стидети да упозна до појединости свој позив у браку, а тиме здравље своје и своје породице очува.

ДРУГА ГЛАВА

Интелектуално и морално васпитање
удаваче.

Ако се жели да српска жена испуни свој свети позив супруге, матере и домаћице, треба да се, како у кући, тако и у школи, физично, интелектуално и морално спрема.

Где, са најбољим намерама и најлепшим надама, закључени брак није постигао свој циљ; где је муж своју дужност занемарио, а жена се унесрећила: ту је често, посредно или непосредно, жена крива, јер није умела задобити, утврдити, мужевље поштовање. А где је очевидно жена невина, она би ипак требала свога мужа, т. ј. свога дома част, да покрије покривалом своје врлине, а никада своју невиност да доказује пороцима свога мужа, јер тиме омаловажава част оца своје деце, вређа достојанство своје деце.

Газдинство је прво практично васпитање девојке. Где паметно газдинство недостаје, ту се и најбољи приходи са главницом утросе, а скромним приходима почети живот не постане бољи.

Наше доба има врло мало у газдинству паметних домаћица, често се на једној страни штеди а на другој расипа, или се штеди свугде

а не уме купити, оно што треба да се купи.

Доста је присуствовати при куповању такве домаћице, а да и не споменем погледати излоге наших дућана, где се често виде производи нарочито за исток фабрицирани, јер су наши суседи већ упознати са укусом наших домаћица.

Од непостојаности тих производа долази велико одомаћено зло, да жена не може због *куповања или преправљања*, да дигне главу изнад свакодневних ситница, да се озбиљније побрине о свом и своје деце васпитању.

Читање пикантних романа, усмена критика, понашање у друштву, подражавање јунакиња по неком роману или позоришној представи, чежња за уживањем и сијањем са што лепшом тоалетом у друштву, луксуз, анализирање свију и свачега а само не себе: то су већином предмети, којима се баве одрасле девојке после школских наука, које се забораве чим се напусти школа, ако се је нешто стварно и учило.

Има доста сретних изузетака, али и од тих изузетака трећина у својој ревности претера, па се ода сувишном учењу, философирању, к чему води претерана сујета. И бар да се одржи на том, жени неприродном положају, већ се касније уда, те није ни добра домаћица, ни научењак.

Друга трећина упозна своју вредност, с презрењем критикује све, а неће да се потруди

да својим знањем послужи поправљању својих мање васпитаних другâ.

Само ако трећа трећина пође правим путем, те својим примером сија у дому и држави.

Рад је у имућнијим класама девојкама непознат. Тек кад се удају, морају да се баве домаћим пословима, (где их и у томе мајка не заклања) што је врло штетно по здравље, јер изненадна промена штоди телу, те се често младе жене виде са урезаним од бриге и рада брама, те тако младе прецветају.

Ручни луксузни радови, који нису трајни, нису корисни, а служе само за извињење леним девојкама.

Уобичајено је, да хаљина показује материјално стање, и свака жели да је угледан у друштву, и да је у стању. Другарице своје, по положају равне, превазићи лепотом своје тоалете, а вишем сталежу имитирати или га на силу достићи: то није необично.

Тако гони сујета сваки сталеж преко граница и средстава, а где не нађе задовољења, незадовољство овлада над одраслијим кћерима или супругом, штедња постане несносна, презирање мужа зашто није бољег положаја природна је последица, расипање и задуживање не изостаје, неслога у породици и браку нису необичне појаве у тим приликама.

Понеки отац или муж и сам је томе крив јер се стиди свог положаја; а да би кћер или жену задовољио, из љубави или слабости попусти: штедња уступи пред распикућством.

Домаћој срећи штети много читање романа, као и позориште, ако се паметно не разуме. Не може свака да разуме да се у реалности не да роман остварити без штете, да је све нарочито писано, да својом оригиналношћу или уобразиљом публику привуче, забави и покаже рђаве примере, како се случајно не би подражавали.

Читање романа може само просвећеном разуму да да добар пример, али их, на жалост, читају они, који мисле да је све истина, и по њима се управљају. А ако им не подражавају, ипак губе много, јер им одузимају време, које би се корисније могло употребити.

Девојка, која инстинктивно радо о будућности мисли, бави се у мислима само са пријатним странама будућег живота с мужем, а ретко и о дужностима које треба да испуни и за које треба да се физично и интелектуално спреми.

Ко је светињу брака разумео, неће ступити у брак док се није спремио физично и морално, и ако није у стању да заузме самосталан положај у друштву.

Ово важи за човека, који пред Богом и пред људима узима на себе одговорност да се брине за жену и децу.

Одрасла девојка инстинктивно чезне за самосталношћу, а пут јој је к томе брак. И младић тежи самосталном положају, али се за то мора спремати, да својој дужности одговори. Тако исто и девојка треба да се спрема.

У заносу љубави девојка осећа да је спремна за све, што јој брак донесе. Али је велика разлика између слика будућности и неподвижне реалности. Само при делу познаје човек своју праву снагу.

У природи саме љубави лежи, да она сама себи законе прописује. Отуда понеко против свих тешкоћа остаје у љубави сталан. Али у браку љубав не сме тражити тежиште у својој вољи, него у новом средишту, у сагласности мужа и жене.

Ако је независна љубав круг, који средиште у себи садржи, онда је брачна љубав елипса. Већи је круг муж што у свету узима већи обим, а мањи је круг жена, што живи у уском свету породице. И ако је самосталан и један и други, ипак један други допуњава.

Често се неискусна девојка с поверењем баца у наручје човеку, који јој обећава срећу у браку, и само његовим речима верујући.

ставља своју срећу на коцку, у нади да ће јој он дати упуства у њеној неискусности.

Лакомисленост и страст узрок су великом броју несрећних бракова.

Како се често обоје познају само спољно, или у сјајној хаљини уобразиље свега оног што они желе једно од другог.

Често се говори: „они, чим су се видели, заволели су се и заручили.“

Шта се може у друштву видети од њега или ње, до лепо држање, украшена хаљина, утисак који у свакој парадн производи леп стас или грациозан осмех, звучан глас, духовита изрека, вештина конверзације која је већином банална на забави, или привидна скромност која често покрива велику глупост.

Два образована створења, која мисле да се у браку уједине, треба да се упознају колико год прилике допуштају, у васпитању спољном и душевном, у наклоностима, начелима и намерама, у моралној и душевној вредности и у својствима, како би одмах у недостацима једно друго васпитали,

Искреност је кључ обостраног испитивања, позајмљен сјај може у браку да доведе до промене у наклоности.

А на обостраној искрености и поштовању утврђује се у браку љубав.

Сагласност у моралним начелима могућа је само онде, где се обоје не мимоилазе у религиозном правцу.

Већином спољна појава даје први импулс осећању. Неки пут леп, снажан стас младића, тинкост и грациозност девојке, често један поглед, звук, покрет, неки пут једно само њему или њој приметно својство: изазове тренутну љубав, којој буде последица неразвишљен, обично несрећан брак.

За трећег је у многим случајевима непојмљиво, како девојка тог човека, он њу лепу, милу, замишља; али је срећа за оба рода, да љубазност, или оно што двоје једно другом привлачи, није нарочит узор, по коме би требало да се привлаче, а ово се даје објаснити и опширније.

Сваки човек, образован или не, има неки инстинкт, неки необјашњен осећај о чежњи и одвратности, љубави и мржњи, инстинкт који буди захтевања, води и одређује их.

Инстинктивно чезнемо за оним што нам је пријатно; а тежимо да избегнемо одвратно и непријатно.

Сваки носи у себи, мање или више осветљен, свој идеал лепоте и савршености. Гледањем на оно што је лепо, осећамо пријатно; тежња да је то наше, инстинктивна је. Спољна

лепота изазива непосредно наш идеал и привлачи пажњу, остале претпоставке престају под сјајем првог утиска. А оно што није такве уочљиве лепоте, привлачи помоћу душевних својстава.

Буђењем свог идеала човек не осећа дражи за нешто друкчије, под првим утиском онога што га привлачи најбоље се осећа у самоћи.

Страх и нада чине га осетљивим при помисли на оно што би му идеал могло засенути.

Из овог тајанственог извора расположења долази поштовање, потчињеност, чежња за допадањем и необични изрази у љубави. Краљеви међу свој углед и силу пред ноге некој лепотици; мудраци обожавају понеку женскињу, чије недостатке не виде само они; јунаци се превијају као кукавице пред ногама своје обожаване; поштена жена љуби и поверава се човеку, кога цео свет с неповерењем гледа. Тако се често човек понижава у љубави, не слушајући паметније, објективније мишљење.

Љубав је субјективна, ствара свој објект из стварних и уображених елемената.

Чим душа угледа слику своје уобразиље, свој идеал, она га почне красити разним врлинама и савршенствима, промени стварност (онога кога љуби) са идеалом, и гледа свој идеал објективно. ■

Колико људи толико субјективних идеала лепоте и љубави.

Небројни утицаји спољног живота на унутрашњи доводе човека у ненормално стање, отуда често долази да човек у љубави учини оно, што у нормалном стању не би учинио.

Како нико не може бити савршен у свему, љубав је тежња к уједињењу савршености, које су код једног немогуће. Зато је и срећа где је љубављу двоје уједињено. У племенитом смислу љубав је страст што усређава.

Мудрац љуби тако исто, као и обичан човек. Једном запитају грчког мудраца Зену: „да ли и философи као и мудри људи у опште треба да љубе?“ А он одговори: „Никога не бих сматрао за несрећнијег, до лепе жене, кад и мудраци не би могли љубити; онда би их само луде љубиле.“

Љубав васпита човека, јер он тражи да се допадне своме идеалу. Сурови и неучтивви људи ублажавају се, повучени и замишљени постају веселији, лакомислене љубав уозбиљи.

Морално васпитање, које родитељи од малена својој деци дају, продужава девојка сама у годинама развијања; а ако *тој васпитању родитељи нису ставили чврст темељ*, ретко ће моћи она сама узвисити се над природним осећајима својим. Савладати своју природу не мо-

же нико на један пут, то се почиње из малена.

Девојке, које су навикнуте да владају саме собом, које су савршено морално васпитане, поправиће и младиће, јер ће и они сами морати то чинити, да им се допадну.

Тако васпитана девојка не излаже се опасности, ако буде, због друштвених или материјалних тешкоћа, дуже заручена; она ће се умети и у најкритичнијим тренуцима управљати, и својим стидом заручника застидети.

При дужем заручењу заручници се васпитају морално и интелектуално.

Девојка треба да зна, да мора и физично да се васпита за брачни позив. Матере се често стиде да говоре својој зарученој кћери о ономе што јој у браку предстоји, а то је неоправдано и штетно.

Мати је позвана да кћер, док је заручена, поучи у домаћој хигијени и брачној дијети. О томе ће увек наћи добра савета у нарочитим књигама, а и у своме искуству.

Позив жене у браку познат је свакоме, зато не би требало, због фаличног стида, пусти-ти девојку да ступи у брак неспремна за своју дужност, јер од *правилног живота у браку* зависи у многоме здравље мужа и жене.

ТРЕЋА ГЛАВА

Душевне особине жене и њихова практична примена у браку.

Не мање од телесне дијете важна је душевна дијета жене у браку.

Жена, ако појми свој положај у браку, треба да је васпитатељица мужа у љубави и браку. А где се жена не сматра у стању да то васпитање изврши, узрок је ако се муж од ње окрене, немарно своју дужност у браку испуњава, или се некој страсти ода, на уштрб домаће среће.

Као што ће *телесна дијета* моћи одржати жену увек свежу и издржљиву, здраву, а тиме и физичну срећу своје деце осигурати, тако ће *душевна дијета одржати љубав у браку*.

Љубав, тај извор свију милина живота, свих врлина, за себе и своју децу ваља непрестано неговати.

Љубав у браку то је сунце брачног живота.

Брачни живот без тешких дана, био би монотон, водио би по некој странпутици; био би као неки живот у непрестаној срећи, што је немогуће. Само између светлости и хлада расте цвет морала.

Сенка даје слици карактер и израз, а брак у ужем оквиру замишљена слика духовног и

телесног човечјег живота, може ли, сме ли, остати без сенке? Баш у присенку светлости су јасније, карактери и дар схватљивији, мисао јаснија; али светлост и сенка нека су у хармонији. А где бура прође, нека породицу у ужем кругу и узајамној помоћи нађе; кад на пољу грми, мир домаћи нека се не квари.

Има много бракова, који представљају мрачне слике домаћег живота, на чијем се хоризонту виде само поједине светлости као успомене лепших дана. Има слика, које се као сунчана светлост сијају, али где се појављују знаци скоре буре. Има слика које својом монотоншћу личе пустари, на којој су рад и обичај оставили траг мимопролазећих путања, у кругу дневног живота!

Колико је бракова закључено у најлепшим материјалним приликама, с убеђењем о наклоности и пожртвовању, али пре или после шта би из тих бракова? Где остаде наклоност и уверење, оданост и др.?

Разум нам вели да су они бракови најсрећнији, који су закључени и с погледом на све земаљске услове, где се није очекивало, претпостављало, јер већина брачних несрећа долази од неоствареног материјалног стања.

Код образованог јеврејског сталежа ретко

се нађе по који несрећан брак, јер се пре венчања лична имовина констатује и обезбеди.

Да би срећа у браку била непомућена, треба да је сваки, ма и најмањи мираз осигуран, ономе ко га донесе. А при заручењу, у руке избројати, без уговора или гаранције, слично је оном куповању жена из варварског доба, само што сада, обрнуто, жена купује мужа, што је много гнусније!

Само помисао понеких младића задобити жену с миразом, а тиме себи створити комотан живот, понижава жену, да се даје у замену за чулна уживања.

Ту хладноћа и церемонијалност замењују љубав и слогу. Ту не треба оштар поглед, да види, да је несрећан брак. — А деца? На њихово васпитање не треба ни мислити, ако се сва боља осећања женске душе, болом и тугом дирнута, не удруже, и, после усамљеног промишљања, пробуде материнску љубав.

Срећа у браку је немогућа без душевне хармоније и ова два фактора: чврстог карактера мужевог и женине благости. А шта муж с поља из бурног живота донесе, да жена ублажи, да мека рука женина буде увек спремна боре с мужева чела да растера.

Људи, који презиру, који се боје брака, или нису какву племениту жену као супругу

видели, или су површно појаву незадовољних бракова посматрали. *Или не носе у себи уверење, да су за брачни живот морално способни.*

Сви људи, који су сами себе и предмет своје наклоности довољно испитали, дакле који нису лакомислено у брак ступили, неће се никад зажелети небрачног живота. Шта више, сматраће се срећним, да су се у браку у нечему поправили.

Тешкоћа у браку има доста, оне га не остављају; кад се старе олакшају, нове долазе. Али, сваки се терет лакше сноси у двоје. Дужности у браку једнаке су за обоје.

Зато девојка, кад одрасте, нека не жели да се *што пре уда*, представљајући у својој уобразиљи само пријатне стране брака, него нека добро промисли, шта се од ње очекује, и нека се за то спрема.

Брак доноси подједнако радости и жалости, светлост и сенку, а по неки пут баш у невољи муж и жена чвршће стоје једно уз друго. У данима искушења и тешке бриге сачува се боље љубав, очврста снага, али после и срећни дани наплазе сусруге удружене.

Ако се жели упознати вештином живота, душевном дијетом, морају се прво упознати физичне особине жене, душевни елементи. И тако

ће се објаснити по неки пут чудновати женски карактер.

Природа и васпитање дали су жени особине, које се могу у браку на добро или зло развити.

Жени је по природи својствена *чезња* за *допадањем*, отуда се развије *сујета*.

Воља за допадањем треба да је ограничена, женскиње треба љубазношћу да се допадне.

По природи је сујета жени својствена, за то се каже за човека сујетна да је женскарош.

Код женскиња васпитање и спољни живот, својим ласкавим удварањем, буде сујету за допадањем. Ко није већ видео добро васпитану девојку, да при погледу мушког порумени, а кад је ослови, очи обори? Али ништа не обично не налази да преа деколтира, док стид налаже да се ти делови покрију. — Сувишна тежња за допадањем, убија дух и разум, а суђење заводи.

Та сујета води мржњи спрема лепших, а презирању ружнијих или мање накићених жена и другим неправилностима.

Воља за допадањем не треба да пређе границе. Она је у неколико потребна, иначе женска не би пазила на своју појаву, занемарила би се.

Најбоље је природно понашање, уздржљиво и пристојно изражавање својих мисли и осећаја.

Што више девојка тежи да „представља“, што више афектира, тим ће мање привући паметног младића.

Стидљивост је најлепша женска особина, песник ју назива „заштитницом женских врлина.“ Стидљивост није у природи, она је производ доброг васпитања. Она је чувар женских осећаја, мисли, речи и покрета који сачињавају девојачку невиност. Нестане ли стидљивоти, женскиња је у опасности.

Родбина се труди да докаже девојци, да бар спољни изглед сачува, да њена срећа, њена част зависи од јавног гласа. Такво васпитање може бити корисно, ако је девојачка душа чиста, ако види *добар пример у кући*, и ако јој је њено сопствено мњење о својој части *изнад* светског мњења.

Важан елеменат женске душе то је *женска самовоља*. Она се јавља у разним облицима. Свако савршеније животињско биће има инстинкт самовоље; ако тај инстинкт није код човека *само* основа одважности и чврстог карактера, него се је самостално образовао, онда је *ћуд*. Самовоља код човека не сме да пређе границе разума и пристојности, него се мора упутити васпитањем.

Егоизам, који је код детета узрок захтевања, мора се добрим васпитањем довести у равнотежу с дужношћу спрам ближњег.

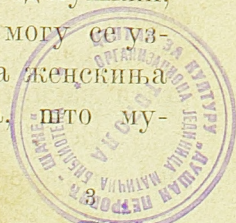
Женском васпитању често недостаје строгост. Нежнија организација девојчице, умиљавање, њена наивност и др., узрок су, да се девојчицама попушта. Тако се девојка васпита у самовољи и досетљивости, да исту код родитеља протури.

Девојчици се попушта, а девојку уче самовољи мушки са њиховим талантним понашањем, и тако жена ступа поносно са њеним ћудима у брак.

Све женскиње имају, немогући објаснити зашто, периодично расположење: час су веселе, час жалосне или замишљене; наклоност и одвратност промењују се.

Да се не би женскињу за ово расположење неправедно пребацивало, мора се признати, да се узроци овог ћудљивог женског расположења налазе у женској души и организацији. У женској природи је основана несталност расположења, јер је женски организам под утиском понеких природних неугодности, за време којих је живчани строј узбуђен.

Женски осећаји су пролазнији од мушких, често најнерасположеније женскиње могу се узбудити због маленкости. Најпаметнија женскиња понеки пут ради без промишљања, што мушким није својствено.

И.Ч.Д. 528

У овом смислу, женско расположење заслужује мало више нежности и попустљивости.

Мање треба попуштати оној женској ђудљивости, која долази од охолости, самовоље и неумерености.

Кад инстинктом женске самовоље не влада разум, у домаћем животу мир је немогућан. Често се муж и жена у многоме слажу, а у маленкости не попуштају. Самовоља је обично најупорнија у маленкостима. А самовоља паметне жене лакше се савлада, него лепе, незнатне и глупе.

Врло је опасно за срећан живот, где муж мора увек да попушта, или свој ауторитет да брани.

Где се у браку бори око ауторитета, ту је поезија и лепота брака за увек ишчезла.

Рђаво расположење жене у браку проузрокује, неки пут, уображена величина њене вредности ђу сразмери са мужевим положајем. — Удварањем пре брака, заручник је увеличао њену самовољу, и она ступа у брак с убеђењем о својој величини и свољом за господарством.

После првих дана муж се тргне од заноса, да поново ступи у борбу живота. „Анђео“ најпосле треба да буде „човек међу ђудима“, жена треба да сиђе с небеских висина, где ју је ђу-

бав заручника попела, и да свој положај као домаћица што пре заузме.

Брак претвори „божанство“ у човечје створење, на којем муж налази понеку погрешку, коју пре није опазио, или коју је он увећао претераним удварањем. Човек се уозбиљи, помишља на средства, како да поправи што је покварио. Али та озбиљност пада као хладан ветар на топлу уобразиљу женину, која сања и даље о својој божанској вредности.

У почетку сваког брака ћуд жене промени се, а често на горе. Она одмах увиди, да је у многим надама преварена, она не може да разуме зашто да се њена воља ограничава онде, где је дотле највише послушности наилазила.

Зато треба васпитати девојку да буде *весела и искрена, понизна и блага*. Треба је учити из малена, да над *својом вољом* влада. Ретки су изузеци, да ћудљива девојка у браку постане блага; то може бити само *у случају велике љубави*.

Чудновата особина женског карактера, *промена наклоности*, заслужује пажњу. Где та промена не долази од прорачунате кокетерије, узрок јој је у женској души.

Често се женски понос стиди и тражи да подигне ауторитет свог достојанства. Често су физични узроци, неки неодређени бол и т. д.

Велики је извор женским ђудима — љубав. Начин како се женскиње у љубави понашају, карактеристичан је.

Женскиње, и кад осећају љубав, не могу да даду израз своје побеђености, оне су свирепе, неумољиве, хоће да буду победиоци и кад су побеђене. Најневинија шала или претпоставка да и оне љубе, вређа женско достојанство. У пркос љубави, која им груди раздире, неће да пођу у сусрет човеку кога љубе. Не дају ништа добровољно, бегају где се траже, ћуте кад се ослове, окрећу главу кад се сусретну; тако муче човека, који ипак зна да је љубљен.

Чудноватост овог карактера има своје узроке.

По нека је девојка врло строгим васпитањем добила рђав појам о мушком карактеру и о нежном осећању љубави. То *претерано* строго васпитање дају обично оне матере, које хоће тим да покрију своје рђаво искуство из младости или да се освете мушком роду, што нису биле срећније у љубави.

Други је узрок у нарави девојке која није у стању да заиста љуби.

Понека паметнија осећа да љуби, али хоће да се увери да ли је заиста љубљена, да није предмет заноса. Хоће да дозна, да ли тај човек заиста може да одговори њеној љубави, јер

осећа, колико би била несрећна ако би се поверила лакомислену човеку.

Карактеристично је, да је женска љубав самовољна, независна; њу не може нико ничим на силу изазвати или угушити.

Зато је брак несрећан, ако девојка без воље у њега ступи.

Племенита женскиња, која је већ љубила, никад не може ни тренутка заборавити на своју љубав. Зато неће с другим у брак ступити, ако није била срећна у љубави, да ступи у брак с оним, кога љуби.

Често је женскиња *сентиментална*, осетљива, за најмање; та претерана осетљивост није друго, до афектација хладног срца. По нека женскиња плаче кад чује о смрти нечијој, кога и не познаје, или при најмањем болу неке домаће животиње, а са својим слугама и слушкињама поступа најгадније.

По неки пут је узрок женског пријатељства само потреба љубави према мушком полу, па префињена духовно, припада некој другарици. Обично чим се нађе човек, кога могу љубити нестаје те духовне љубави у женском пријатељству.

Врло је штетно сувишно осећање материнске љубави, која је данашњим васпитањем по-

стала више афектација, него истинска материнска љубав.

По неке су матере толико заслепљене у тој прекомерној осетљивости, да су робови ђуди своје размажене деце. Оне су слепе за све детиње недостатке. Прекомерном негом оне смећају *слободном телесном развијању* своје деце, задовољавају сва неумесна децја захтевања, често не верују ником, осим својој деци. Зато такву размажену децу не може ни школа да поправи, јер и најмања строгост васпитача наилази на отпор код размажене деце, која опадају васпитача код матере, а она, слушајући их, убија васпитачев ауторитет пред децом.

Такве осетљиве матере негују подмладак, који ће и себе и матер осрамотити, а у држави, пред јавним мњењем или влашћу бити осуђен.

Духовна осетљивост по неких женскиња, које нису имале прилике да добију озбиљно школско образовање, врло је смешна.

Такве се женскиње радо упуштају у разговор о науци, филозофији и вештини, политици и литератури, ако и нису ниједну од тих грана темељно изучиле. О таквим женскињама вели Русо: „Учење нарочитих наука, које су само мушкима својствене, при чем се занемарују оне особине, које су својствене женскињу,

врло је штетно за девојке; девојка не треба да је *научен човек, већ учена жена.*

Женски круг је породица, а дух женин не треба да је даље од породице.

При даљој анализи женске душе наићи ћемо на *осећај кокетерије.* Која женскиња није бар мало кокетна? Кокетна женскиња хоће да се допадне свим људима. Она се разликује од жене која је сразмерно кокетна, па жели да се допадне само мужу своме. Жена не треба у браку да се занемари, као што многе чине.

Али претерана кокета је сваком паметном човеку мрска.

Мати не сме допустити својој кћери да пређе границе воље за допадањем, да кокетерија постане вештина.

Већина кћери уче кокетерију од матере, која, ако је још млада, употребљава сва средства, да се још допадне, па у том, не може да примети да јој је и кћи кокетна.

Врло је неприродно видети младу жену са одраслом кћери, где носи скоро једну боју и крој хаљине као и кћи.

У браку кокета с највећом вештином уме мужа да обмане, да нађе његове слабе стране, како би своју вољу испунила.

Свака нежнија природа је осетљивија од јаче, снажније природе, зато су женскиње много осетљивије од мушких.

Колико је лепа осетљивост у нормалном смислу и обично извор многим нежним осећајима, особито као узрок при избору лепога и племенитог, складног или нескладног; толико је штетно то осећање, ако постане камен спотицања у брачном животу.

У многим случајевима живчани систем, чијем је растројству узрок модерни живот, а тако исто домаћи и друштвени односи, узрок су сувишној осетљивости женскиња. Али се васпитање не може тим извинити, јер је васпитање највећи узрок тог зла.

Код младих, здравих девојака осетљивост се појављује, али се сматра као невин израз душе, која жели да је мирна, и да се при својој функцији не ограничава пријатним или непријатним.

Отуда се нарав узбуди при најмањем узнемиривању.

Дете напада онога ко га узнемирује: љућом, пркосом или неучтивошћу. Девојка на силу задржи напрасна нападања, али раздраженост остаје иста, појављује се касније као огорчење. Кутањем раздраженост се увећа, те постаје још осетљивија.

Ова велика женска осетљивост је опасна, јер у тренутку надвлада сва остала осећања,

па се на један пут као бура спусти, или као магла разиђе.

Немогуће је непомућен живот проводити с таквом осетљивом женскињом. Зато је важно при васпитању не пропустити ни једну прилику у којој се јавља та претерана осетљивост, него одмах лепим речима доказати, како је ружна та особина. Али, шта вреди правила за васпитање без примера?— Осетљивост је наследна, прелази с оца на дете; има породица, које су у неколико генерација осетљиве. — Ово зло се увећава, јер се девојка по данашњем васпитању не учи стварном знању него се дух бави ситницама а занима играчкама.

Овим разум не добија *равнотежу између дражи и раздражености*. Душевни живот се бави ситницама, а где на озбиљност наиђе, осећа се увређен.

Женска лепота има велики утицај на душевни живот девојке и жене.

Инстинктивно се буди код девојчице пажња на своју појаву, она слути да својом појавом има да испуни неку мисију.

Снага женске лепоте неограничена је, она очарава. Она је била одређена жени, кад ју је природа створила зависном од мужа, али је и човека потчинила моћи лепоте.

Лепота луду прави луђим и слабијим, а паметног бољим и мудријим.

Али само је *права, истинска лепота трајна*. Она не губи никад силу над моралом; ако је изгуби, била је то само маска лепоте. *Права је лепота зрака лепог и доброг у целом човеку*.

Грчки језик има само један израз за лепо и добро.

Лепа женскиња треба да очара око и душу. Израз савршене лепоте је: лепота и љупкост. Љупкост је израз лепоте душе, а и без телесне лепоте љупкост очарава.

По неке лепе женскиње полазе за ружна или неваспитана човека, чему се сваки чуди. Ако бисмо душу такве лепотице испитали, нашли бисмо да је узрок њеном избору: саможивост и високоумље.

Она је после дугог тражења у мушком свету увидела, да јој је тешко наћи човека, каквог њено високоумље захтева. Из освете сцрам целог мушког пола, пошла је за ружног, а тим није се обвезала да и даље не тражи удварача.

Лепота без врлине врло је опасна у браку. Русо мисли, да женска лепота није срећа у браку; он саветује човеку да је избегава. Јер се лепота брзо троши, а нечедност своју лецу хаљину тим губи; већином лепота привлачи погрешке срца и морала.

Властољубље је особита црта женског карактера садашње генерације.

Извор му је двојак: у великој попустљивости или строгости мужевљој. Природно је, да жена жели благо поступање и призрење на своју нежност. Где не нађе призрења, где је предусрета суровост, ту се буне женска осећања. А где се код жене не уједињује племенито осећање с искуством, муж је својом претераном попустљивошћу сâм узрок њеном властољубљу, што је сада највећа беда брачног живота.

Ћуди су сами узрок тој беди. Испуњавањем свију женских ђуди, удварањем и т. д. мушки су подигли високоумље многих женскиња и то понижавајући свој мушки карактер, као да они желе, да им целог века жене заповедају. Мали и незнатни су људи, који од жена зависе! Они су сами криви што су под папучом.

Није сасвим немогуће, да паметна добро-срдачна и мирна жена влада у кући, али ту је увек муж недостојан, а жена није женскиња.

Наравно, да доста велики број жена мора да промени улогу, и да паметнија жена узме крму домаће управе у руке, како не би материјално или морално породични живот куњао, због мужеве флегматичности или неспособности. Колико има људи, који не би могли напредовати, ако жена не би водила бригу о свему.

Али је и велика срећа за те људе, да су им жене случајно тако паметне. О научењацима се вели, да живе под жениним туторством. А то се да и објаснити, јер, удубљени у науке, презиру, а и не познају ситнице свакодневног живота, зато нису ни практични у животу.

Претерана строгост може још пре да пробуди код жене жељу да завлада мужем.

Један старији писац вели о женама ово: „сваки муж треба да се држи првог брачног правила: колико је могуће да буде правичан са женом, и ниједну струну женског осећања да сувише не затегне“.

Ако женско осећање пређе своје средиште изгубило је границе, те ће пасти у провалију.

Неумесна строгост мужевља покварила је по неку добру жену. Човек, који нема појма о женској доброту и срдачности, није способан за брак, јер неће умети будити нежност код жене, да би одржао господарство.

Познато је, да ученије жене желе господарити у браку. Срећан је човек, који је за добио жену, која га својим душевним даровима, својим знањем и расположењем, бољим, мудријим и веселијим чини, и која га може помирити са многим односима. Таква жена, и ако је рада да господари над мужем, не тиранише; она

влада благошћу, заповеда умиљавајући се, а опомиње са сузама. *Она тражи своје средиште у вољи мужевој, и тако он њој заповеда, што она хоће.*

Жена и сувише рано зна, да својом лепотом може најпре да овлада човеком.

Надмоћност жена стара је као и свет. Зар није Херкулес прео код Омфалије?!*)

Најсрећнија надмоћност жене над мужем, то је племенита љубав, она љубав, која ни тренутка не заборавља поштовање.

Замислимо као узор среће и подражавања, брак, где жена влада помоћу љубави. Човек и жена сусрећу се свугде, у лепом, великом циљу мирног живота. И онде, где се нарави и погледи удаљују, основа је тежњама закон љубави. Једно погађа мисли другог; испуњавајући их, сусрећу се. Самопожртвовање, труд, невоља, рад и недостатак лаке су жртве.

У непогодама живота такмиче се, да једно друго развесели, ако и не зависе једно од дру-

*) Омфалија је била кћи лидијског краља а супруга Тмола такође лидијског краља. Она је после мужевље смрти свирепо у Лидији владала. Херкулес, најенажнији и најхрабрији грчки јунак, захтели да буде Омфалији роб, јер му је било проречено да ће се од неке болести излечити ако буде неко време роб. Омфалија је свирепо с њим поступала, Тукла га је својом златном обућом и камџијом. Отуда пословица: „Сваки Херкулес нађе своју Омфалу.“ За тим га је ослободила, давши му два сина.

тог, јер њихови осећаји, мисли, њихова наклоност, нису на силу.

Уверени, да само једно с другим могу бити срећни, увек су једно другом благодарни.

Жена признаје природна и морална права мужева, и не види у томе никакве неправде; она љуби мужа баш због тих права која он не злоупотребљава, јер та права жену не потчињавају, већ је бране. Она се усавршује у сва чему, јер жели да се мужу допадне.

У животу је мало идеала оваког брака, жена, какве би требало да су.

Жене траже обично друге путове, да мужа задобију. Ови су путеви разни по нарави, осећању и васпитању жена.

Има жена, које узму управу *језичношћу*, неке спет *вештим умљавањем* или правећи се *болесном*.

Све жене имају, инстинктивно, више вештине при познавању човечанства и живота, него људи. Узрок је, њихов женски дух, уобразиља, лукавство, неповорење, љубоморност, који су увек будни да човека проучавају, јер се са човеком уједињују у љубави и браку.

Сигуран женски поглед у домаћим и друштвеним приликама, свакоме је познат; женска чула, као и дар у разликовању сачињавају њену вештину.

Женскиње се баве од малена *ситницама*, па су вичне разликовати једно од другог. И ако жена нема мушки разум, увек је лукавија, а осећањем разликује.

Зависност, коју људи од жена траже, дражи вештину женског познавања карактера. Она се труди, да упозна слабе стране мужеве, како би његову надмоћност у равнотежу довела, или, ако је могуће, сломила.

Отуда долази вештина жена у опхођењу с људима и њихова власт над људима.

Важна је чињеница овој женској вештини дружење с децом. Оно, што видимо кад се развија најлакше познајемо. Никад отац не познаје, тако добро као мати, карактер своје деце; а ни старији брат млађу сестру, као млађа сестра старијег брата. И тако, млађа жена ступа у брак, са неки пут много старијим мужем, али са већим познавањем човечијег срца.

Зато муж треба да је увек искрен, а не да се прикрива, док га је жена већ прозрела. *Отвореност* је најбоље средство, које женско лукавство слаби и љубав у браку утврђује.

* * *

Овде су у кратко описани главни фактори женске душе. Да приступимо сада *практичној употреби тих основа у браку*, да би брак достигао идеал о коме је овде говорено и био миран и срећан.

Како од избора мужевог зависи срећа или несрећа, пита се : каква душевна својства треба да има женскиња, да би заслужила избор паметног човека и дала јемства да брак буде не бо а не цакао живота? Брак треба да се оснива на љубави, али како би се нека зграда одржати могла, кад се на рђавом лажном основу подигне?!

Љубав, на којој треба зграда брака да се оснива, нека је чиста и невина. — Девојка, која човека такође љуби, која му је са својом љубављу поверење и судбину предала, и од њега ишчекује опредељење свога живота, треба да постане његова жена. То захтева закон природе и морала.

Претпоставља се, да љубав не сме бити уображена, романтична, нити играчка чула, јер паметан човек тражи у љубави своју срећу, и он неће никад преварити. Али, он не може бити сигуран у своме очекивању, ако се реши, да узме девојку, која је већ једног човека озбиљно љубила.

У њеној ће се души непрестано појављивати успомена; сенка оног човека лебдеће између њих. Она ће срањивати једног с другим, и свагда ће прва љубав бити надмоћнија, а то ће рушити мир брака. Ово исто важи и за човека, који је једном озбиљно љубио неку женскињу.

Зато је важно да човек зна, да је он први кога девојка љуби. Само један пут може женско срце истински љубити.

Благо оној љубави, која не зна куда води!

Није добар знак, кад је жена старија, од човека, а ни муж не сме бити много старији.

Не може се јамчити за срећу у браку, па и код свих осталих својстава, где мужа руководи у избору новац или друштвена преимућства. Такав избор омаловажава жену, прави је средством неког циља, еспаном; а муж охладни, чим жена лепота прецвета. Тим пре, ако није лепа и духовита.

Жена ће увек својим новцем или преимућством пркосити. Она ће тражити да господари, да ужива, од свог мираза или тиме тврдовати. Тако исто је опасно за срећу у браку ако човека руководи само уочљива лепота. Жена може бити лепа, грациозна и мила, али велика лепота није *увек* за брак, она тражи удварање целог света, а не покривало брачног ограничавања. Нека је сваки опрезан, да не избере сувише осетљиву девојку. Она ће у небројеним случајевима, кад озбиљност, одлучност и др. на њу наиђу, подлећи и због сувишне осетљивости пореметити мир у браку.

Шта да се каже о ученој жени или оној која се бави књижевношћу? — Само необра-

зован човек, без осећања и укуса, жели из ниских побуда, да узме глупу, необразовану жену.

Сваки ће код расветљеног, али и здравог знања, наћи образован разум и фино осећање.

Ограничени људи изберу често научену жену, да се њом размећу и поред њене сјајности сијају. А научена жена узима ограниченог човека, ако он уме да се удвори њеном духу и служи њеним захтевима. Она хоће да високо изнад њега стоји, а он да се као мрачна планета окреће око ње.

Добро својство жене, што показује чисто срце, то је љубав природи. Ако се жена радује природним појавама, ужива у лепоти природе, душевно се с природом дружи; показује добра својства, која живот у браку олакшавају.

Сумњива су душевна својства оне жене, која равнодушно пролази поред дивних природних појава, или претпоставља шетњу по прашљивим варошким улицама и шеталиштима породичном излету изван вароши.

Али каква би то жена била у браку, без осећања божје љубави?! — Фалична побожност и претеривање у религиозним обредима неприродни су.

Осећање божје љубави и надмоћности, вечности и правде — нужно је.

С вером у Бога многа је супруга створила извор небеског блаженства у породици. А у тешким данима ублажила мужа.

Само побожна мајка може морално васпитати децу.

Покажимо сада неколико корисних правила за мужа и жену у браку. — Као најважније правило за срећан живот у браку, важи ово: треба се трудити да љубав, која је срца ујединила, остане онака, као и у почетку. Љубав треба непрестано неговати.

У многим браковима, после најватреније љубави долази хладно пријатељство, за тим хладнија озбиљност, као симптом да унутрашњи живот брака куња.

Природно је, да љубав не може остати као у првим данима брачног живота. А љубавна се ватра гаси с осећањем права, на љубљени предмет. Али је опасно за брачну срећу, ако се она прва ватра сасвим угаси. За срећан брак треба више од пријатељства! У овом је муж кривљи од жене.

Муж, који је у почетку многе срећне часове провео, који је све покушао да срце задобије и осећаје распламти, хоће касније, да живи са женом равнодушније, у умеренијој клими! Он треба да зна, да срећа женина зависи од његове љубави. — Свака ватра мора

се постицати, па и ватра љубави. Зато не треба ни један муж да занемари љубав у браку.

Нека не мисли ни један муж, да ће се целог живота моћи грејати на ватри, коју је наложио само један пут у почетку.

Једно у другом треба да гледа предмет свог *највишег поштовања и саучешћа*.

Друго једно правило је: да се муж и жена непрестано труде, да једно другом племенит пример да. — Обоје треба да се такмиче у *искрености, милосрдности*, да се сећају сиротног и болесног, да љубе подједнако своју отаџбину и своје народне обичаје, и да свој дух и даље развијају. Овако ће неки муж поправити, усавршити своју жену; а по нека жена морално васпитати мужа.

Брачној срећи потребно је *потпуно поверење*. Нека ниједно нема тајне за друго, нека не сумња о врлини другог. Никад нек не слуша тајно опадање, нек свако буде уверено о свом другом. А ако се основана сумња појави, нек се одмах споразумеју и увере.

Свака неправилност, напраситост и др. нек се одмах обострано опрости. Једна американска списатељка вели да се живот састоји из два стања: ћутања и говора. Љубав, радост, нада, поверење, саучешће: треба да се каже. Љутина, освета, мржња и непријатељство: треба да

се оћути. Али има добрих људи, који прећуте и оно што би требало да се каже.

Они не мисле да притисак у растењу убија све што живи, како у органском, тако и у моралном свету.

Има душа, које инстинктивно задржавају у себи, што год осећају лепо и племенито. Наравно, да је лакше у тренутку узбуђености пријатеља напасти, него у добром расположењу рећи му, да га поштујемо. Огорчење се само изрази, а љубав се стиди изразити се.

По неки супрузи, који се искрено љубе, проводе хладан живот; они се заједно брину и раде а љубав сматрају као нешто, што се по себи разуме.

Срећан брак није могућан у таквој повучености, т. ј. ћутању.

Љубав и поштовање да би се одржали, треба да се изговоре, тим ће се муж или жена оснажити.

Опасна је игра у браку кад једно другом *пребацује недостатке, слабости или друштвена преиључства.*

Треба се чувати речи, које би могле другог понизити. А никад се не сме претити. Ма да се такве примедбе по неки пут из извесних узрока и прећуте, укорене се у срцу, расту и лабаве везу љубави и поштовања.

Казано је, да је неограничено поверење нужно у браку, али ово не важи и за круг специјалне дужности.

Практично правило нека буде: да се нико не меша у специјални круг другог. Човек нека остави домаће послове жени, жена званичну дужност мужу. Позив мужа тражи највећу дискретност пред женом.

Паметна жена неће ни тражити да јој муж о својој званичној дужности говори.

Тако исто и муж не сме да се меша у круг жениних послова. Има људи, који не знајући ни сами зашто, сметају жени у кујни и при куповању.

Попуштање не треба да дуде тешка дужност. Обоје имају погрешака, нико није савршен идеал.

За сажаљење су онај муж и жена, који не умеју једно другом по мало да попуштају.

Кудити и најмању погрешку врло је рђаво.

Има жена, које својом нетолерантношћу и најстрпљивијег човека раздраже. Оне виде само рђаву страну у свачем.

Такве жене ће кудити и децу увек, и тим неће моћи васпитати деџи карактер.

Предусретљивост је и у браку лепа особина. Ако прочитамо жељу других у очима, и, пре него што очекују, испунимо је задобићемо срце њихово.

И најмања ситница добија већу вредност због начина како је поклоњена.

Ово обострано предусретање најбоље је средство за одржање љубави у браку. У опште женскиње разуме боље ову вештину од људи. Оне умеју да даду својој предусретљивости израз срдачности.

Женскиње уме на лепши начин дати доказа своје љубави.

Срећа је у браку трајнија, што је мирнији домаћи живот. Кућа треба да је храм брачне среће, у којем истинске радости станују. Што више свет у тај храм продире, тим је тешња кућа. Муж и жена изгубе се у таласима светске бујице, и постају робови светског тона.

Сувишно друштвено уживање убија лепо и племенито код сваког. Миран домаћи живот негује срећу и морал. Веза брака није тако еластична, да се може развући преко бујице живота, а да не олабави.

Нека сваки чува свој праг од наметљивих ласкаваца, нека се задовољи са неколико опробаних пријатеља.

По неки иначе срећан брак, поремети се често, јер се отац и мајка не могу да споразуму у начину васпитања своје деце.

Ако сваки има у овоме особитих нарочитих начела, црпених из сопственог искуства и из књига ако једно хоће тако, друго овако, најлепша родитељска дужност постаће узрок раздору.

Деца ће због тог у васпитању да трпе. Каква разлика ако су сложни! — Отац попушта материнској љубави, жена мужевљим паметнијим разлозима.

Нека се свугде, удружени у љубави и здравом разуму сложе, да своју децу васпитају физично и душевно, да их спреме за живот, да би се из њих развили здрави и образовани људи.

Ниједан брак не може бити срећан, ако се не оснива из почетка на разумном, штедљивом *газдинству*. Више него што се обично мисли стоји осећање срца у свези са финацијом. Ко у заносу љубави мисли на то! — Зар заљубљени не сањају да би могли и у колеби живити! Али у браку стварност узима други облик, а изненадно се угаси пламен љубавни у леденој клими нужде. — Неуредно газдинство доводи у оскудицу, где нема неисцрпивих извора, а оскудица није нигде осетљивија него у браку, где сваки нови члан породице увећава оскудицу. — Поглед на нужду помрачава свако приближење, сваку радост с децом, веселост постаје туга, а често долази и најгорчи отров брака: кајање због ступања у брак. Таквој невољи могу само из почетка, по приходима срачу-

нати издаци у газдинству да стану на пут; али, на жалост, у модерном животу свака кућа хоће да изгледа имућнија него што је. Жена неће да изостане иза имућнијег, вишег сталежа, да се не сматра с мање поштовања; муж из честољубља по неки пут попусти. Муж и жена треба, да, од првог дана, искрено воде рачун о примању и издавању; жена не треба никад да купује или скупље плаћа без мужевог знања. Лукеуз није само сигурна пропаст домаћег живота, него је оскудица и извор свих немира; он даје пролазне радости, под чијим се зрацима гаси искра љубави.

Важна чињеница домаћег живота је *теле-сно здравље и веселост*. Ко је у непрестаној борби са својим телом и расположењем, тај не налази радости и уживања ни у природи, ни у браку, ни у дому своме, ни у околини. Болешљива жена несносна је мужу, као и болешљив муж жени. Извор свију болести у браку већином је рђава брачна дијета. Да би се здравље и весело расположење сачувало, треба се узвисити над судбином, не треба посматрати непријатности живота са гледишта своје раздражене осетљивости. Задовољни ћемо бити ако никад не изгубимо из вида и добре стране свога стања. Не сравањујмо никад своју срећу са срећом других; из тог сравањења лако долази огор-

чење, јер нам се туђа срећа увек чини већа него што је. Уобразиља супруге често је опасна непријатељица њеног задовољства, јер жена увек у туђој срећи види више сјајности, него у својој сопственој.

Како се мајка може тужити на судбину, кад се може, гледајући на своју децу, оснажити и развеселити.

По неке жене гледајући какве неприлике замишљају мрачну будућност. Где год нисмо сами зло спремили, можемо се добру надати; ко се не уме надати, не разуме да живи; ко неће да се нада, већ је душевно болестан.

Још један услов нужан је за срећу у браку, а то је: *треба све у својој правој вредности сматрати*. Тако ће се сувишна осетљивост непријатним стварима изгубити. Често придајемо меленкостима велики значај, замишљамо их као велике чињенице живота, док са разумног гледишта нису ништа. Тражимо наклоност и признање код света, који не може ни дати а ни узети част, чезнемо за неким задовољством и љутимо се на судбину ако нам га не да; љутимо се, ако нас неправедно осуде, а не помишљамо, да небројни људи не умеју ни да оцене нешто. Многе девојке ступе у брак са смишљеним идеалом, а нису на стварност мислиле; стварност изостане иза идеала, захтеви се не

испуне, у томе и неспособности за паметно схватање промена у животу, лежи узрок жениног незадовољства у браку. — *Стриљене са собом и другим, помирење са неизбежним непријатностима своје судбине, покушавање добрих дела, ако нам се није одмах испунила тежња, мир ако нам се намере не испуне, — то је основ задовољству.*

Ово су још један пут, све погрешке, које домаћи живот кваре: раздраженост, тврдоглавост, нестриљивост, куђење, неспретност и незадовољство. Ове погрешке избегавати дужност је душевне дијете женине, услов срећног брака!

* * *

Старећи, жена промени и расположење, наклоности и обичаје; с опадањем тела и душа трпи неке промене, и узима особит правац у неким функцијама. Многе жене изгубе по неке пријатне црте свог карактера, и тиме заслуже назив „баба“, под којим се подразумева да наклоност суђењу обичаја, побожност, нетолерантност свега новог, говорљивост, неповерење, тврдичење заузме место осећаја млађих жена, као: веселости, искрености, лакомислености, дарежљивости, кићења, моде и др.

Тако су исто различни карактери млађих жена као и карактери старих жена. По неки у

младости сакривани недостатак појави се у старости, пређе границу, коју му је васпитање у младости поставило, често је узрок да жена у старости достојанство и пријатност изгуби а тиме брак у старости заиста не улепша.

Да би живот супруга и у старости срећан био, и такав остао до природних граница брака, жена се мора владати по душевној дијети своје старости.

Познато је, да жена пре мужа стари; ова је промена криза не само органских већ и душевних особина. Надмоћност њене лепоте престаје; ретки су изузетци као код Марије Арагонске,^{*}) која је својом лепотом у старости по неке девојке засенула. Али жена ипак треба да и даље има уплива на мужа. А како може ако своју прецветалу телесну лепоту већом душевном лепотом не замени?

Највише греше жене кад траже, да кад не могу више телесном појавом да се допадну, да се сјајношћу разума допадну, јер инстинктивно жена тражи да се увек допадне.

Помисао на старост свакој је жени мучна, она буди природну сујету да на какво друго средство допадања мисли; чим жена примети

^{*}) Марија Арагонска, рођена принцеза Монпелије, жена Арагонског Краља Петра II (1204).

опадање своје лепоте, она се труди да могућим средствима своју лепоту продужи, а кад ни то више не помаже, она замене умном кокетеријом своју лепоту. Као што човек не може да живи без хране, тако женина душа не може да живи без сујете. А њена кокетерија обично је први знак женске старости. Вештина допадања показује се у литератури, политици, педагогији и философији. — Ласкање и удварање њеном знању усређава жену, и буди јој жељу на то.

Али сва духовитост и знање не вреди жени ако јој недостаје лепота душе, која се не састоји у високоучености, већ у нежности, благодати, чистоти душе, познавању лепог и племенитог, скромности, укусу, топлоти душе и учасности, — једном речи у љупкости, која никад не стари. Љупкост без интелегентности немогућа је, али жена само као научењак није љупка. Жена треба да је увек чувар лепога и племенитог мужу, зато му је и у старости потребна.

Често старије жене претерују у моралности, критизирају млађе жене, које уживају у радостима и наклоностима, којима су се и саме одавале. Глушће жене на против, или оне које су у младости само својом телесном лепотом сијале, ките се више у тоалети, али добро пазећи да прецветала места покрију под изго-

вором моралности. Због претераног дотеривања по неке старије жене су смешне, али оне то не увиђају већ нападају кокетност млађих жена и њихово деколтирање.

Претерано моралисање старих жена, долази по неки пут као кајање лакомислености и будалаштине из младости, и из љубави према човечанству врлину око себе просипајући, што прави жену поштовања достојном али не пријатном. Ко није већ видео по неку стару жену, која у старости, са моралношћу хоће да се размеће, пошто је у младости била прилично лакомислена. Не треба напоменути да ни супруг а ни одрасло дете, не може пријатно да се осећа у близини такве претераности.

Говорљивост по неке жене није увек рђаве природе; има жена, којима је потребно да се један пут дневно ваљано изговоре, и на неком, особито млађима, излију или нарочито у друштво оду, где знају да ће их слушати. Тад им је лакше и задовољно причају мужу, како су се честито изговориле. Већиња говорљивих жена љубазније су док ћутљивице често заслужују неповерење.

Старе жене, ако желе да су пријатне, треба да су и у говору уздржљивије.

Друга црта старе жене је претерана побожност. — Како је религија женској души по-

требна, жена је наклона побожности. Женски дух је слабији него мушки; он живи од осећања и вере, мање од схватања, и више је уобразиљом него разумом управљањан. *Ово побожно осећање уливисаће благотворно на женску уобразиљу, ако не пређе границе.* Побожност, која није излив душе, него светски обичај, није истинска. Код многих је жена побожност покривало немилосрдности и недостатака; кајање је код њих мање због учињених грехова, оне саме себе варају; мислећи да плачу за учињеним злом, оне плачу више за изгубљеним радостима. Кад би жена и у старости имала прилике да се занима као човек, она би била умеренија у побожности.

Да ли ће бити лако разумном човеку живети са тако побожном женом, сваки ће разумети.

Да не би своју старост лишила сваке радости а породици садашњост покварила, нека се свака старија жена труди, да карактерне црте старости: равнодушност спрема свега новог, приврженост старом времену и обичајима, мање покаже, да тим осећајима не преда сву своју душу. Природно је, да старији свет радије живи у златним данима прошлости, и да та успомена угушава осећање новоме.

Као најважније правило за срећан живот у старости важи ово : жена треба да са временом упоредо иде, да — а не заборави на радосне успомене прошлога времена. Тако ће жена и у старости моћи имати удела у радостима своје деце.

Старост воли да штеди ; љубав животу расте са старошћу, зато више штеди да би средства за живот продужила.

Штедња и рачунање старости су својствене, особито старим женама, које су у младости биле добре домаћице. То им је нова забава кад друге престану, а немирни дух тражи занимања. Шта више и најраскошније жене у старости постају тврдице. Колико је природно ово својство, толико је штетно ако пређе у претераност и друге добре особине засени.

Често се женска природа на племенитији начин у старости покаже, и ако се то може сматрати као страст љубави, коју су особите околности изазвале. Има старих жена, које су у младости биле равнодушне и штедљиве са децом, али у старости се наједан пут промене и хоће у старости да поправе што су у младости пропустиле. Слична је психолошка појава претеране љубави унучићима, за које не само да стара мајка не штеди, већ и највидније њихове погрешке заклања.

Како да се објасни ова неограничена љубав старости за своје потомке? То је осећање сопственог подмлађивања у пролећу детињства и младости. Има и матера, које из велике раскошности пређу у штедњу кад им се роди унуче, али чим оно умре опет почну расипати.

Могло би се мислити, да љубав старим временима код старих жена штити од љубопитства, али на против старе жене су најљубопитније. Претерана љубопитност старих жена, врло је штетна за породицу, како вишег тако и нижег сталежа. Љубопитна жена заборави на све, она не може породичну тајну да чува, тражи да дозна ново, али одмах осећа потребу да се излије. Дружи се само са себи равном љубопитном женом, и од њих ништа не остаје свето. Љубав и брак, погрешке других људи најмилији су им предмети разговора.

Она доводи у опасност мужа и одраслију децу тиме, јер не може да чува породичну тајну.

Свака старија жена треба да се чува од сваке, па и ове претераности, и само ће је тако породица љубити и поштовати.

Пре свега, старији свет треба да се труди да је доброг расположења, нек се радује у радости породице, нека дели љубав и благод са свима члановима породице; срце не треба да

зависи од светских маленкости и материјалних узрока, нека се интересује за свет, садашњост и будућност, нека се чува од равнодушности, нека се сматра као биће, које има удела у свету, а нека се до краја живота нада.

То све одржава биће, везујући га за свет.

Зато у младости треба се штедети за старост, како душевно тако и физично, јер ко у младости у свачем претерује, дочекаће намргођену старост.

А кад скромне жеље, духовно занимање и љубав, добро васпитана деца и верни пријатељи старост помлађују и веселе, а успомена на стара времена и садашњост упоредо буде предмет конверзације, тада може старост миран поглед бацити на будућност, а и на мирно, корисно и срећно проведenu младост.

З а к љ у ч а њ

Овим се свршују ова кратка разлагања о положају жене у браку, и с тиме нераздвојена посматрања човечјих осећаја.

Преводи с немачког од Д-ра. Х. Кленке-а, који ову књигу допуњују у штампи су. — У „Душевном васпитању“ писац је врло опширно описао све факторе човечје душе, који су му као лекару а и песнику, били предмет темељног испитивања.

У првој свесци домаће хигијене. „О неговању здравља и лепоте“ говори се о одржању здравља и природне лепоте; показује се начин како да се одржи и усаврши природна лепота тела и покрета.

„Мати као васпитачица“ је изврсно дело и најлепши дар за матере. Оне ће у томе наћи савет лекара и опомену педагога у простом, срдачном разлагању. Свака мајка, која мисли озбиљно о васпитању свога детета, наћи ће до-

вољно поуке, јер с правом вели писац у уводу, да: „Љубав матерна сама није довољна да сачува од штетног утицаја душу и тело детиње. Матери је потребно духовно образовање и познавање човечје природе. Мајка треба да је на чисто с оним, што њена љубав сме допустити детету, као и с оним што строгост мора забранити. Само ако су уједињене у мајчином срцу одлучност и љубав, она ће моћи васпитати добро дете“. Књига се дели у три главна дела: први део поучава матер о телесном неговању детета, други о духовном, а трећи о моралном васпитању.

НАЈЛЕПШИ ПОКЛОН ЗА МАТЕРЕ

МАТИ КАО ВАСПИТАЧИЦА

ОД

Д-ра. Х. Кленке-а

ПРЕВЕЛА С НЕМАЧКОГ

Љ.

ДУШЕВНО ВАСПИТАЊЕ

ОД

Д-ра. Х. Кленке-а

ПРЕВЕЛА С НЕМАЧКОГ

Љ.

Садржај.

Предговор.

ПРВИ ДЕО

О осећању, расположењу и страсти

I.

Животињски инстинкт. — Нарав и карактер. —
Органи и страсти. — Физиономија осећаја и страсти.

II.

Здравље и болест душе. — Рђаво и добро рас-
положење. — Душа и тело — Наука о здрављу душе.

ДРУГИ ДЕО

Осећаји и страсти

I.

Промена осећаја: а. Духовна снага (интелигентност) б. Осећаји и уобразиља. в. Осећаји и чула. г. Осећаји и захтевања.

II.

Дијета осећаја.

III.

Посматрања појединих осећаја и њихово дејство — Нагон уживању. — Тудљивост. — Осећање здравља и болести. — Жеља за лепотом. — Моралност. — Саможивост. — Осећање слободе. — Честољубље и стид. — Љубав и одвратност. — Пријатељство. — непријатељство. — Саучешће. — Осећање. — Радост. — Задвољство. — Веселост. — Нада. — Одважност. — Жалост. — Страх. — Љутња. — Властољубље. — Грамжљивост. — Чежња. — Стрпљење. — Усамљеност.

IV.

Страсти. — Себичност. — Охолост. — Донадљивост. — Воља за слободом. — Љубавна страст и мржња. — Освета. — Пакост. — Свађање. — Брбљивост. — Љубопитство. — Претераност у читању и игрању. — Лаж. — Претварање. — Завидљивост. — Тврдичење. — Прождрљивост. — Пробирање у јелу. — Пијанчење.

V.

Васпитање страсти.

О НЕГОВАЊУ ЗДРАВЉА И ЛЕПОТЕ

ОД

Д-ра. Х. Кленке-а

ПРЕВЕЛА С НЕМАЧКОГ

Љ.

Садржај :

Предговор.

ПРВА ГЛАВА

Лепота у опште.

ДРУГА ГЛАВА

Лепота и здравље.

ТРЕЋА ГЛАВА

Тоалета и улепшавање. — Неколико података о тоалети из старог доба.

ЧЕТВРТА ГЛАВА

Природно улепшавање.

ПЕТА ГЛАВА

Специјално неговање.

- §. 1. О стасу.
- §. 2. О неговању коже.
- §. 3. Глава и лице.
 - а. Очи.
 - б. Уши.
 - в. Језик.
 - г. Нос.
 - д. Уста, усне и зуби.
 - ђ. Коса и брада.

A. M.

- §. 4. Труп и делови.
а. врат, рамена и прса.
б. Руке.
в. Ноге.

ШЕСТА ГЛАВА

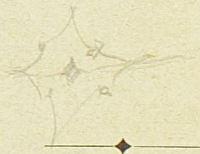
Одело, накит и мода и њихов утицај на здравље.

СЕДМА ГЛАВА

Душевна лепота. — Духовитост.

ОСМА ГЛАВА

Вештачка улепшавања и њихова вредност.

Memorandum 20-1-900. 100.
of Rights in the Province of Ontario.

A

Иркутской губернии

Копия

1900.

Савваитов

Лавина
Иркутская губерния

107

Cuba

